

Ingsjön

I den gränslista som ingår i Vidhemsprästens anteckningar i anslutning till Västgötalagen finns ett gränsmärke *ænnu os* (B 59 f. 43v) som sannolikt ska identifieras med oset där Lindomeån rinner ut ur Ingsjön och därmed är identiskt med det os som ligger bakom bynamnet *Inseros*, Lindome sn, Fjäre hd, Halland (Beckman 1922 s. 9, 1925). *Ænnu os* har som förled ett äldre namn på Lindomeån (Lidén 1920 s. 13) medan *Inseros* (Indtseros 1598 SOH 3 s. 152) är ett äldre **Insioaros* bildat till namnet *Ingsjön* (Lidén 1920 s. 13). Ett os kan vara antingen ett inloppsos eller ett utloppsos och i båda fallen namngivas antingen efter sjön eller ån (jfr Fridell 2004 s. 87 ff.; annorlunda men ohållbart Kalén 1921). Äldsta belägg för sjönamnet *Ingsjön* fås indirekt genom ett gränsmärke i Valdemars jordebok *ensyokalf* o. 1300 (VJb s. 37), som åsyftar den nutida lilla sjön Kalven invid Ingsjön. Harry Ståhl (1968 s. 158) har velat förklara stavningen med *e* som en omvänd skrivning för ett uttal *i*, eftersom han antar att sjöns äldsta namn är **Insior*. Det finns emellertid andra oberoende källor som talar för att den initiala vokalen äldst inte varit *i* (Hjalmar Lindroth i OGB 1 s. 215). Äldsta belägg för byn *Ingsered*, Sätilla sn, Marks hd, Västergötland, som ligger vid sjön, är *Engszyöryd* 1540 jb. Själva sjönamnet skrivs *ensiö* ännu på en karta från 1700 (KrA 16 A:3). Därmed är **Ænnusior* > **Ænnsior* 'sjön som ån **Ænna* kommer från' den troligaste ursprungsformen för *Ingsjön* (Hjalmar Lindroth i OGB 1 s. 215). **En(g)sior* har väl sedan, åtminstone under senmedeltiden, folketymologiskt omtolkats som **In(g)sior* 'insjön', tidigast säkert belagt genom jordeboksformen *Ingsiöred* 1546.

Undertecknad har tidigare behandlat den gränslista – över Smålands medeltida gräns mot Danmark – som missvisande kallats för Tiohäradslagens landamäre (Fridell 1996, 1997). Jag kunde då inte identifiera de två sista (och därmed nordligaste) gränsmärkena. Baserat på den äldsta kända avskriften 1492 av gränslistan (B 100e f. 1r) återgav jag då dessa som *j mushal* och *j muishamn* (Fridell 1996 s. 58) men redovisade samtidigt en osäkerhet kring läsningen och att den inledande bokstaven (ett möjligt *m* med en lång nerdragen båge längst till vänster) i de båda namnen lika gärna skulle kunna vara ett *j* (Fridell 1996 s. 45). Numera tror jag snarare att den senare läsningen är den korrekta och att gränsmärkenas namn ska läsas *j jnnshal* och *j jnnishamn*. Det ligger då nära till hands att anta att det är fråga om platser i närheten av Ingsjön. Den exakta språkliga härledningen är osäker eftersom det rör sig om avskriftsbelägg, men det skulle kunna vara **Inshall* < **Insioarhall* och **Inshamn* < **Insioarhamn*. För detta kan också tala en senare avskriftskälla för samma namn som har skrivningarna *i iunskäl* och *i iungzhampn* (Fridell 1997 s. 39 f.).

Källor och litteratur

B 59 = handskrift, KB.

B 100e = handskrift, KB.

Beckman, Natanael, 1922: Några orter på den gamla dansk-svenska gränsen. I: NoB 10. S. 5–12.

— 1925: Gränsorter och bygdehistoria. I: NoB 13. S. 7–20.

Fridell, Staffan, 1996: »Tiohäradslagens landamäre». En medeltida lista över Sveriges sydgräns. [1.] I: SOÅ. S. 43–62.

- 1997: »Tiohäradslagens landamäre». En medeltida lista över Sveriges sydgräns. 2. I: SOÅ. S. 39–44.
- 2004: »Giäsande Oos i Siöar och Myror». Betydelsevariation och etymologi för ordet *os* 'källdrag, strömdrag, vak, åmynning'. I: SvLm. S. 51–63.
- Kalén, Johan, 1921: Om namnet Faurås. I: NoB 9. S. 132–144.
- Lidén, Evald, 1920: Några halländska och västgötska ortnamn. I: NoB 8. S. 9–16.
- Ståhl, Harry, 1968: Ingen, Grängen och Viken. I: NoB 56. S. 143–164.

Staffan Fridell